

Bài giảng 11

THỊ TRƯỜNG ĐỘC QUYỀN

Giảng viên: Doãn Thị Thanh Thủy

Dựa theo bài giảng Kinh tế vi mô 1 của Đặng Văn Thanh, Học kỳ Thu 2021

NỘI DUNG

1. Đặc điểm của thị trường độc quyền
2. Nguyên nhân tồn tại độc quyền
3. Tối đa hóa lợi nhuận của DN độc quyền bán
4. DN độc quyền bán có nhiều nhà máy trực thuộc
5. Sức mạnh độc quyền
6. Tổn thất xã hội do độc quyền
7. Kiểm soát độc quyền

1. ĐẶC ĐIỂM THỊ TRƯỜNG ĐỘC QUYỀN

- **Độc quyền bán** là thị trường chỉ có một nhà sản xuất, nhưng nhiều người mua.
- **Độc quyền mua** là thị trường có rất nhiều nhà sản xuất nhưng chỉ có một người mua.
- Hàng hóa không có sản phẩm thay thế tốt.
- Có những rào cản các nhà sản xuất/ người mua khác gia nhập ngành.

2. NGUYÊN NHÂN TỒN TẠI ĐỘC QUYỀN

Rào cản kinh tế

- Độc quyền tự nhiên: tính kinh tế theo quy mô

Ví dụ: phân phối điện, nước, viễn thông, đường sắt, ...

- Việc nắm giữ một nguồn lực, khả năng đặc biệt

Ví dụ: đất hiếm (Trung Quốc: 98% thị phần 2010)

- Do cản trở sự lưu thông hàng hóa trên thị trường

Ví dụ: khẩu trang trong giai đoạn đầu của dịch Covid, đặc biệt ở các nước Mỹ và châu Âu

- Chiến thuật (phi) cạnh tranh

Cắt giảm chi phí sản xuất, cạnh tranh bằng giá, quảng cáo, đa dạng hóa dòng sản phẩm, ...

NGUYÊN NHÂN TỒN TẠI ĐỘC QUYỀN

- **Rào cản kỹ thuật**

- Sản phẩm khác biệt: khác biệt về đặc điểm hoặc chất lượng vượt trội so với đối thủ (hàng hiệu, hàng thiết kế).

Ví dụ: iPhone (Apple, 50% thị phần điện thoại tại Mỹ)

- Do ngoại tác mạng lưới (network externality), lợi ích của một sản phẩm, dịch vụ tăng khi số người sử dụng tăng.

Ví dụ: Microsoft Office

- **Rào cản pháp lý**

- Sự cho phép của nhà nước: để phục vụ một số mục tiêu nhất định.

Ví dụ: sản xuất vàng miếng; vũ khí; dịch vụ không lưu; pháo hoa; xuất bản; ...

- Quy định bản quyền đối với các phát minh, sáng chế và sở hữu trí tuệ

3. TỐI ĐA HÓA LỢI NHUẬN CỦA DOANH NGHIỆP ĐỘC QUYỀN BÁN

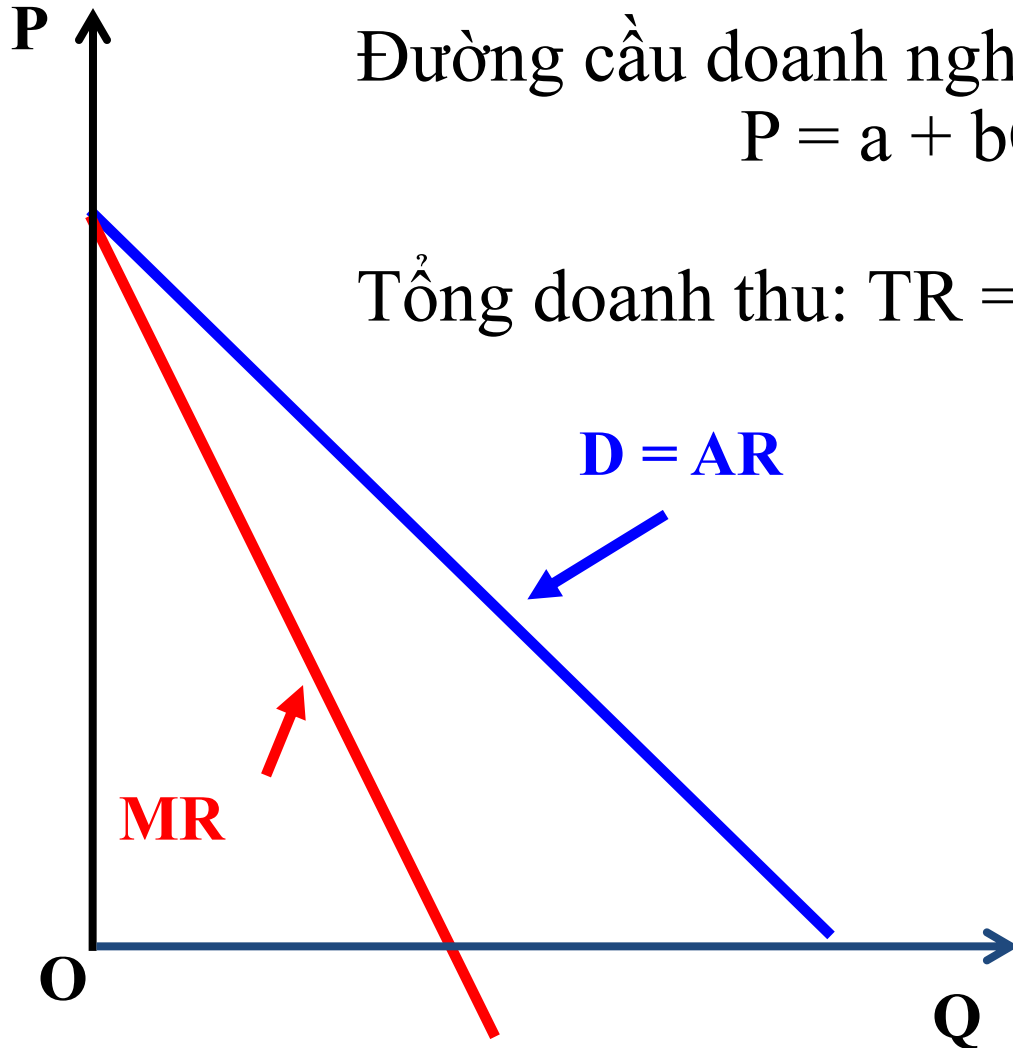
Tổng doanh thu, doanh thu biên và doanh thu trung bình

Giá P	Lượng Q	Tổng Doanh thu TR	Doanh thu biên MR	Doanh thu trung bình AR
10	1	10	10	10
9	2	18	8	9
8	3	24	6	8
7	4	28	4	7
6	5	30	2	6
5	6	30	0	5
4	7	28	-2	4
3	8	24	-4	3

Doanh thu trung bình và doanh thu biên của doanh nghiệp độc quyền bán

Đường cầu doanh nghiệp (thị trường):
 $P = a + bQ$ (với $b < 0$)

Tổng doanh thu: $TR = P \cdot Q = aQ + bQ^2$

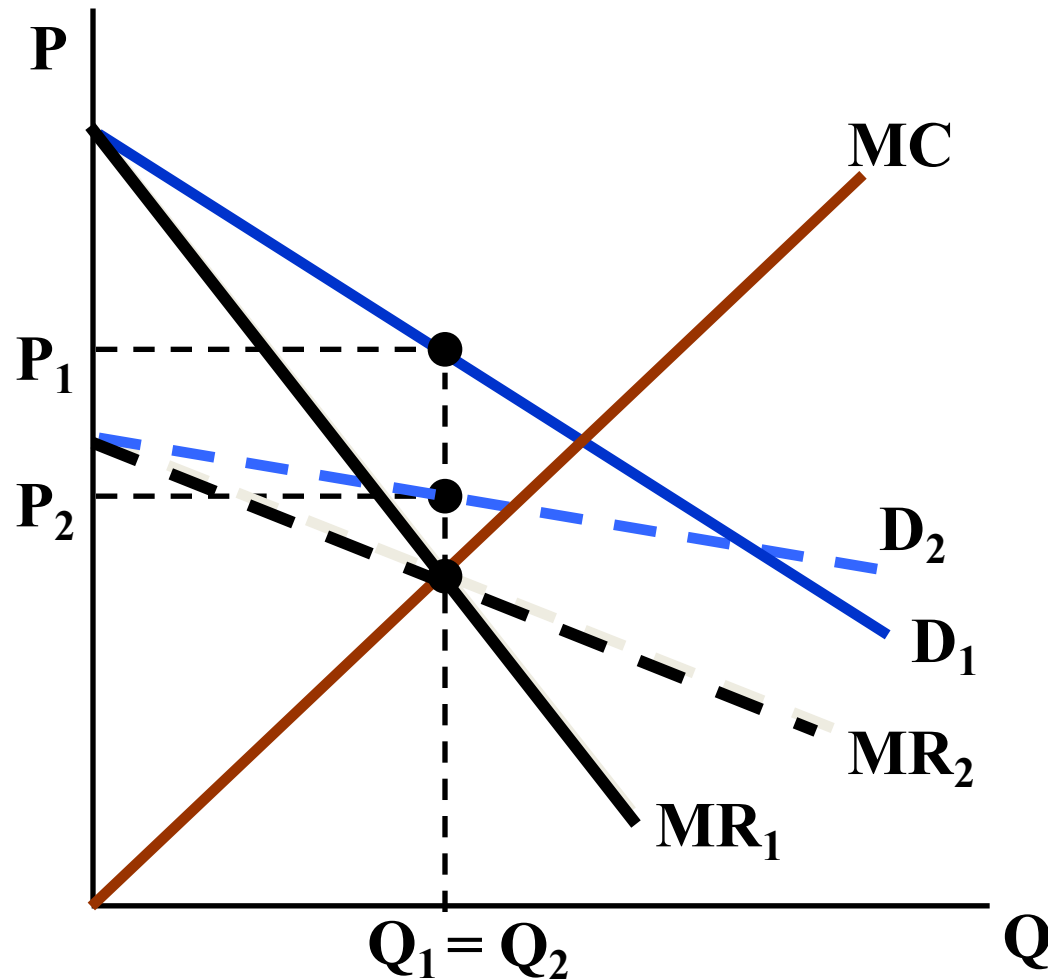
→ Doanh thu bình quân:

$$\begin{aligned} AR &= TR/Q \\ &= a + bQ = P \end{aligned}$$

Doanh thu biên:

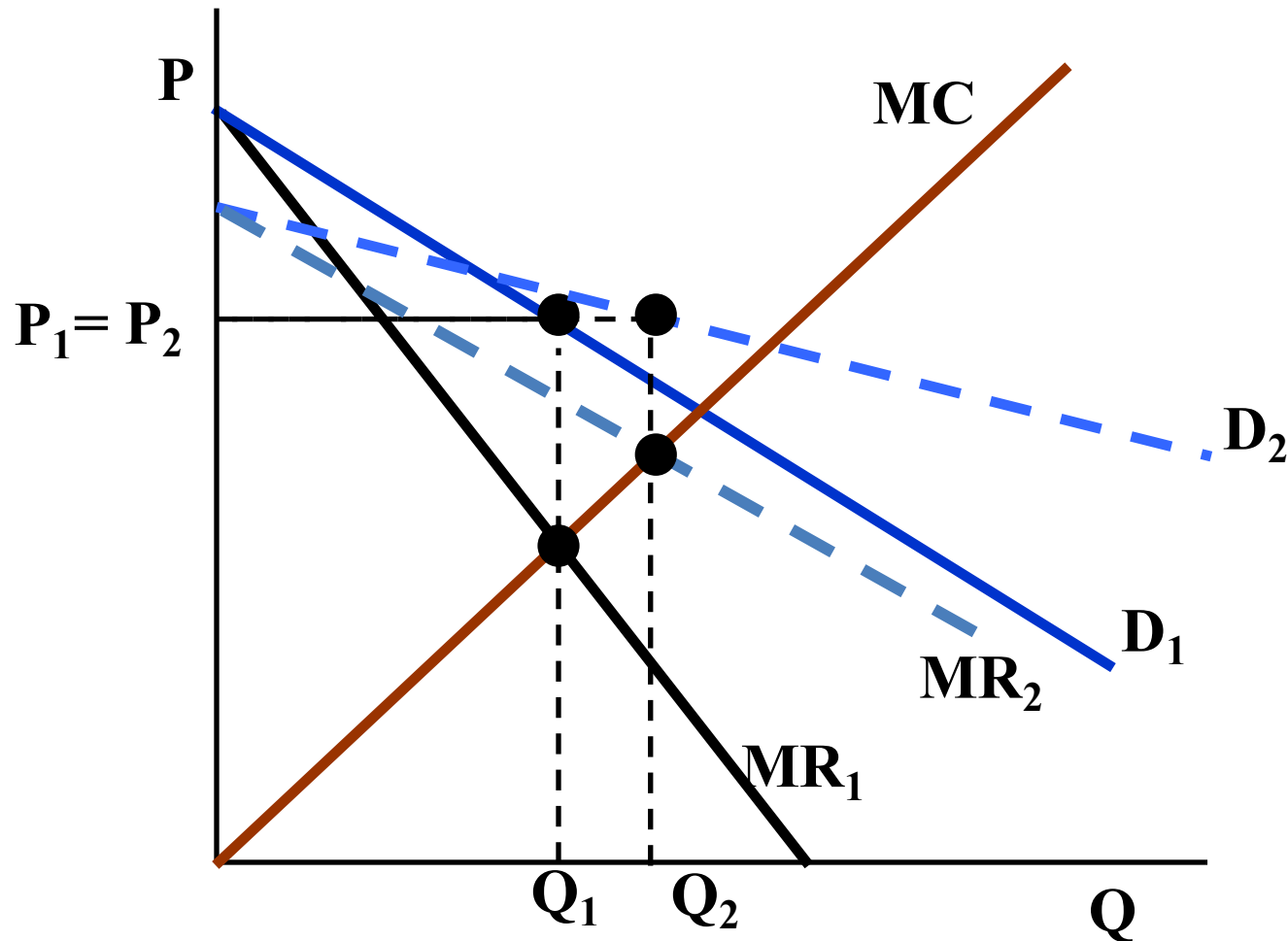
$$MR = TR' = a + 2bQ$$

Thị trường độc quyền không có đường cung

Đường cầu dịch chuyển: Giá thay đổi, sản lượng không đổi

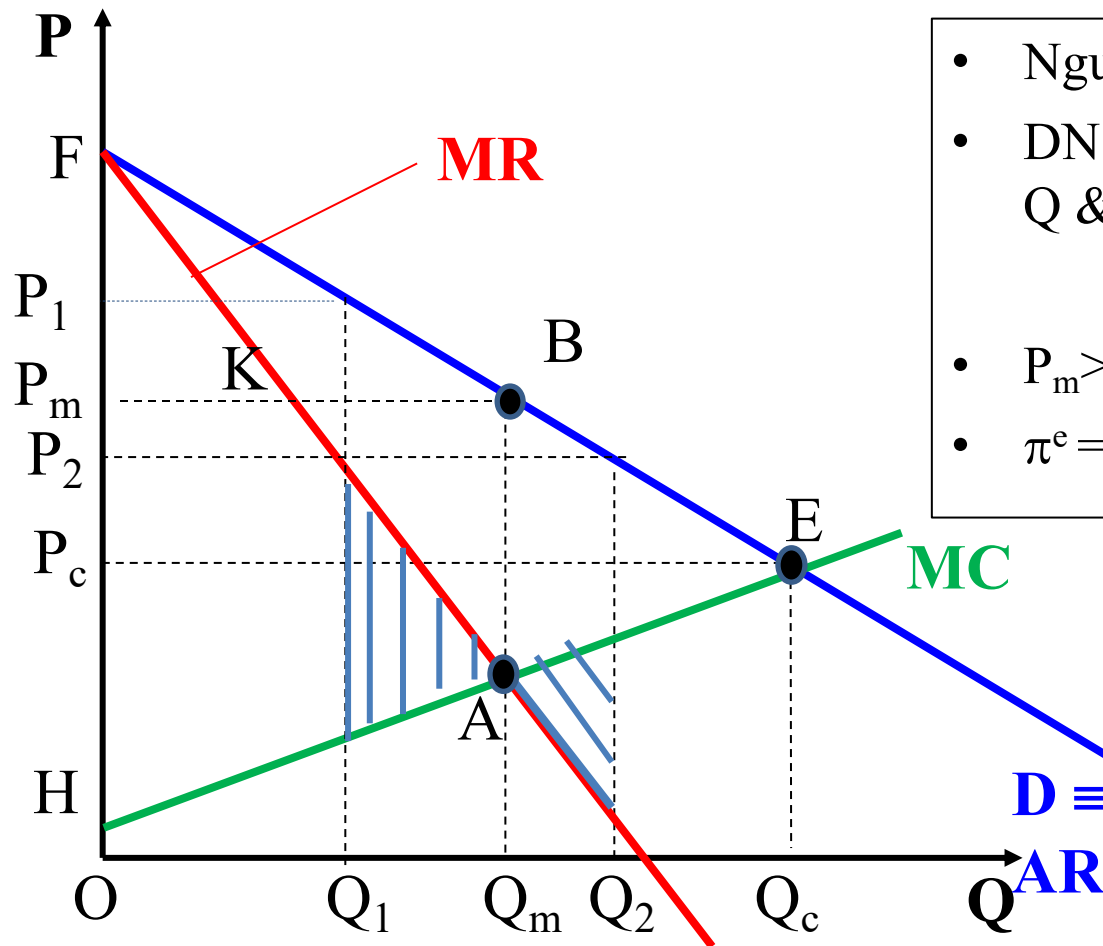
Thị trường độc quyền không có đường cung

Đường cầu dịch chuyển: Sản lượng thay đổi, giá không đổi

→ Đường MC được dùng thay thế cho đường cung

TỐI ĐA HÓA LỢI NHUẬN của doanh nghiệp độc quyền bán

- Nguyên tắc: **MR = MC**
- DN độc quyền, kiểm soát được Q & P, sản xuất Q_m :

$$MC = MR < P$$

- $P_m > P_c$; $Q_m < Q_c$
- $\pi^e = S(HABP_m) - TFC > \pi^c = 0$

Tối đa hóa lợi nhuận

- Khi $Q = Q_1 < Q_m$: $MC < MR$
→ tăng sản lượng lợi nhuận sẽ tăng thêm
- Khi $Q = Q_2 > Q_m$: $MC > MR$
→ giảm sản lượng lợi nhuận sẽ tăng thêm
- $Q = Q_m$ thoả điều kiện $MC = MR$
thì lợi nhuận đạt tối đa.

4. ĐỘC QUYỀN BÁN VỚI NHIỀU NHÀ MÁY TRỰC THUỘC

- Quá trình sản xuất có thể được thực hiện ở hai hay nhiều nhà máy với chi phí sản xuất khác nhau.
- Chọn tổng sản lượng và sản lượng ở mỗi nhà máy theo quy tắc:
 - Chi phí biên ở các nhà máy bằng nhau
 - Chi phí biên bằng doanh thu biên

Doanh nghiệp sản xuất với hai nhà máy trực thuộc

Lợi nhuận: $\pi = PQ_T - C_1(Q_1) - C_2(Q_2)$

$$\frac{\Delta\pi}{\Delta Q_1} = \frac{\Delta(PQ_T)}{\Delta Q_1} - \frac{\Delta C_1}{\Delta Q_1} = 0 \quad \Rightarrow MR = MC_1$$

$$\frac{\Delta\pi}{\Delta Q_2} = \frac{\Delta(PQ_T)}{\Delta Q_2} - \frac{\Delta C_2}{\Delta Q_2} = 0 \quad \Rightarrow MR = MC_2$$

Điều kiện tối đa hóa lợi nhuận:

$$MR = MC_1 = MC_2$$

Doanh nghiệp sản xuất với hai nhà máy trực thuộc

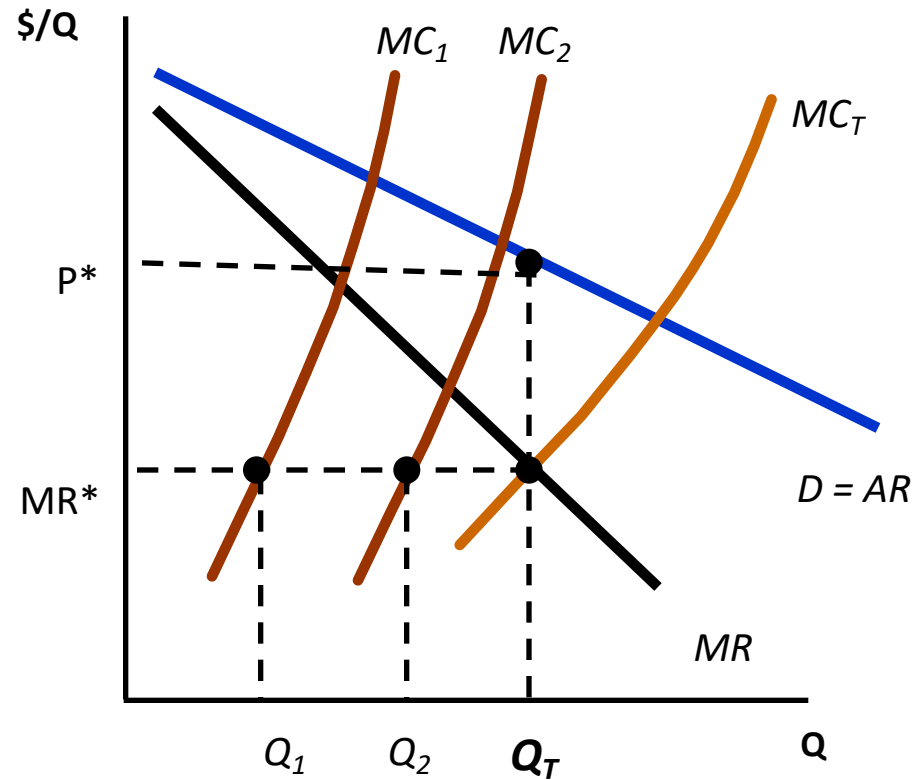
Nguyên tắc tối đa
hóa lợi nhuận:

1) $Q_1 + Q_2 = Q_T$

$$MC_T = MC_1 = MC_2$$

2)

$$MC_T = MC_1 = MC_2 = MR$$

5. ĐO LƯỜNG SỨC MẠNH ĐỘC QUYỀN

- **Hệ số Lerner:**

$$L = (P - MC)/P$$

Mà: $MC = MR = P + P/E_d$

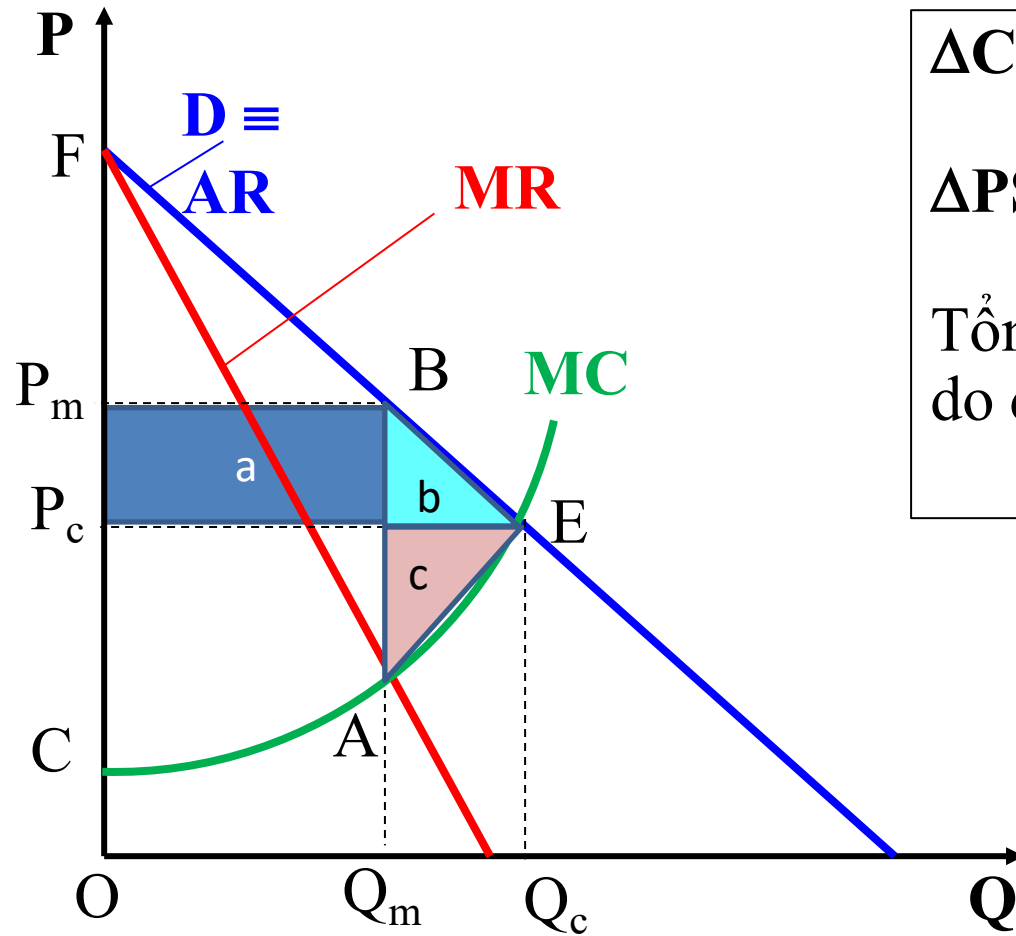
Nên: $L = (-P/E_d)/P$

→ $L = -1/E_d$ (từ 0 tới 1)

L càng lớn sức mạnh độc quyền càng lớn.

- *Lưu ý: E_d là độ co giãn của cầu đối với 1 doanh nghiệp, không phải đối với thị trường. Yếu tố nào quyết định độ co giãn của cầu doanh nghiệp?*
- *Có phải doanh nghiệp có sức mạnh độc quyền lớn hơn sẽ có lợi nhuận cao hơn?*

6. TỔN THẤT XÃ HỘI DO ĐỘC QUYỀN

$$\Delta CS = -(a+b)$$

$$\Delta PS = a - c$$

Tổn thất xã hội vô ích
do độc quyền:
 $DWL = b+c$

7. KIỂM SOÁT ĐỘC QUYỀN

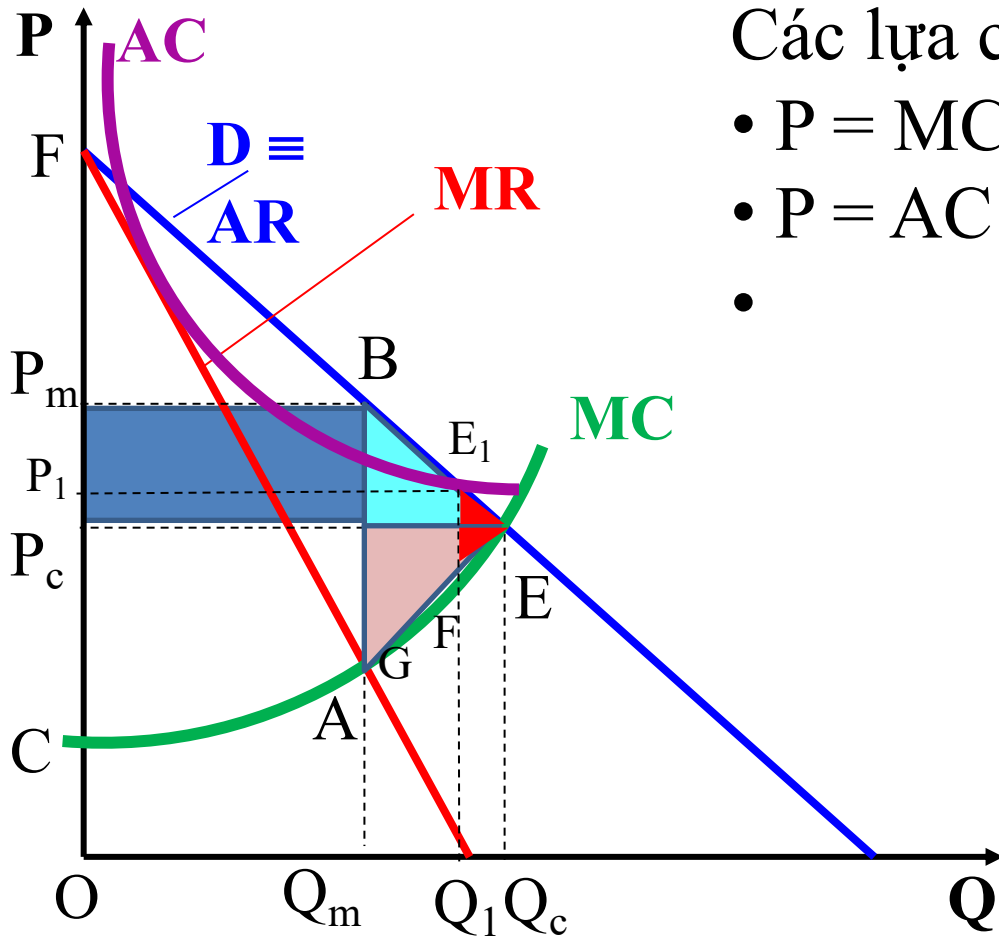
Mục đích:

- Giảm giá độc quyền, xuống gần với giá cạnh tranh hoặc gần bằng MC;
 - Gia tăng sản lượng bán đến bằng sản lượng cạnh tranh;
 - Điều tiết lợi nhuận vượt trội của độc quyền để chỉ dùng cho xã hội;
 - Giảm tổn thất xã hội vô ích
- ➔ Sử dụng nguồn lực hiệu quả hơn

Biện pháp kiểm soát độc quyền

- Điều tiết giá
- Sở hữu nhà nước
- Luật chống độc quyền (Luật cạnh tranh)

Điều tiết giá trong thị trường độc quyền

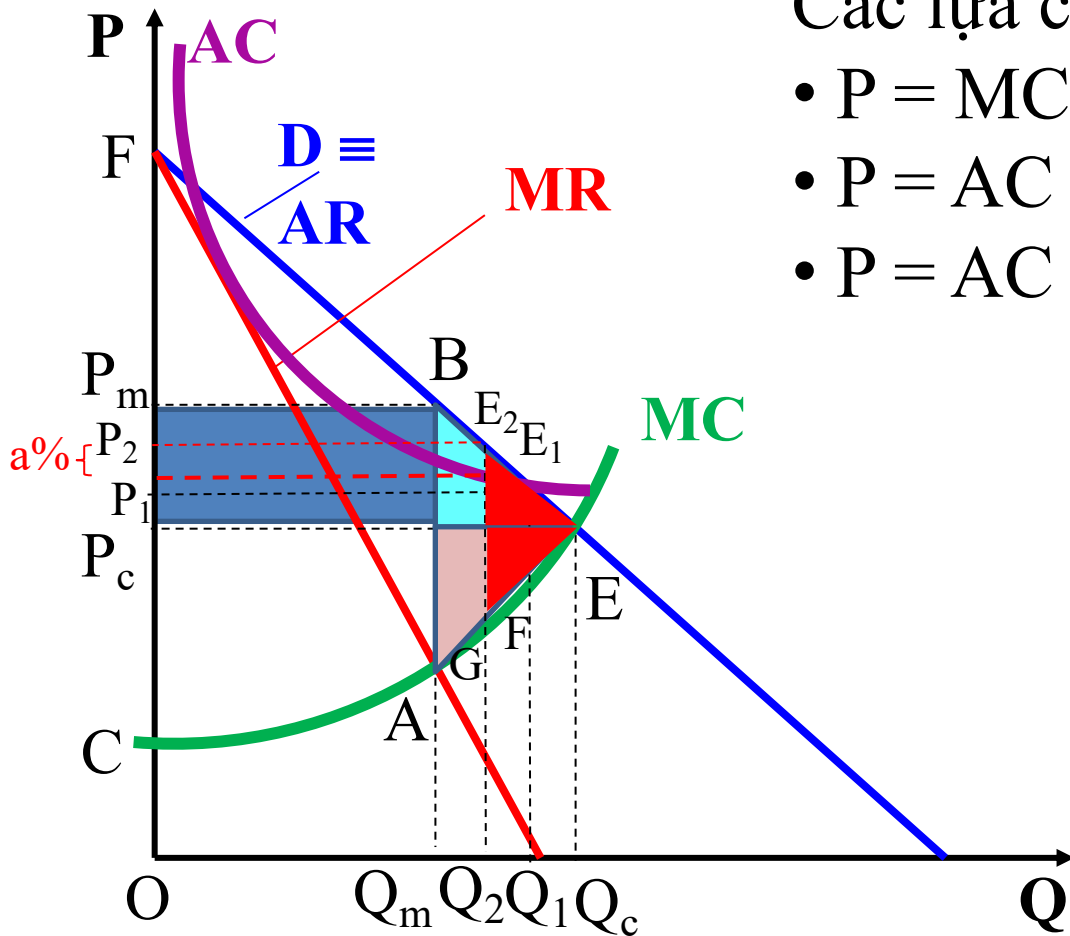
Các lựa chọn mức giá điều tiết:

- $P = MC$
- $P = AC$
-

Điều tiết giá trong thị trường độc quyền

Các lựa chọn mức giá điều tiết:

- $P = MC$
- $P = AC$
- $P = AC + \text{lợi nhuận định mức}$

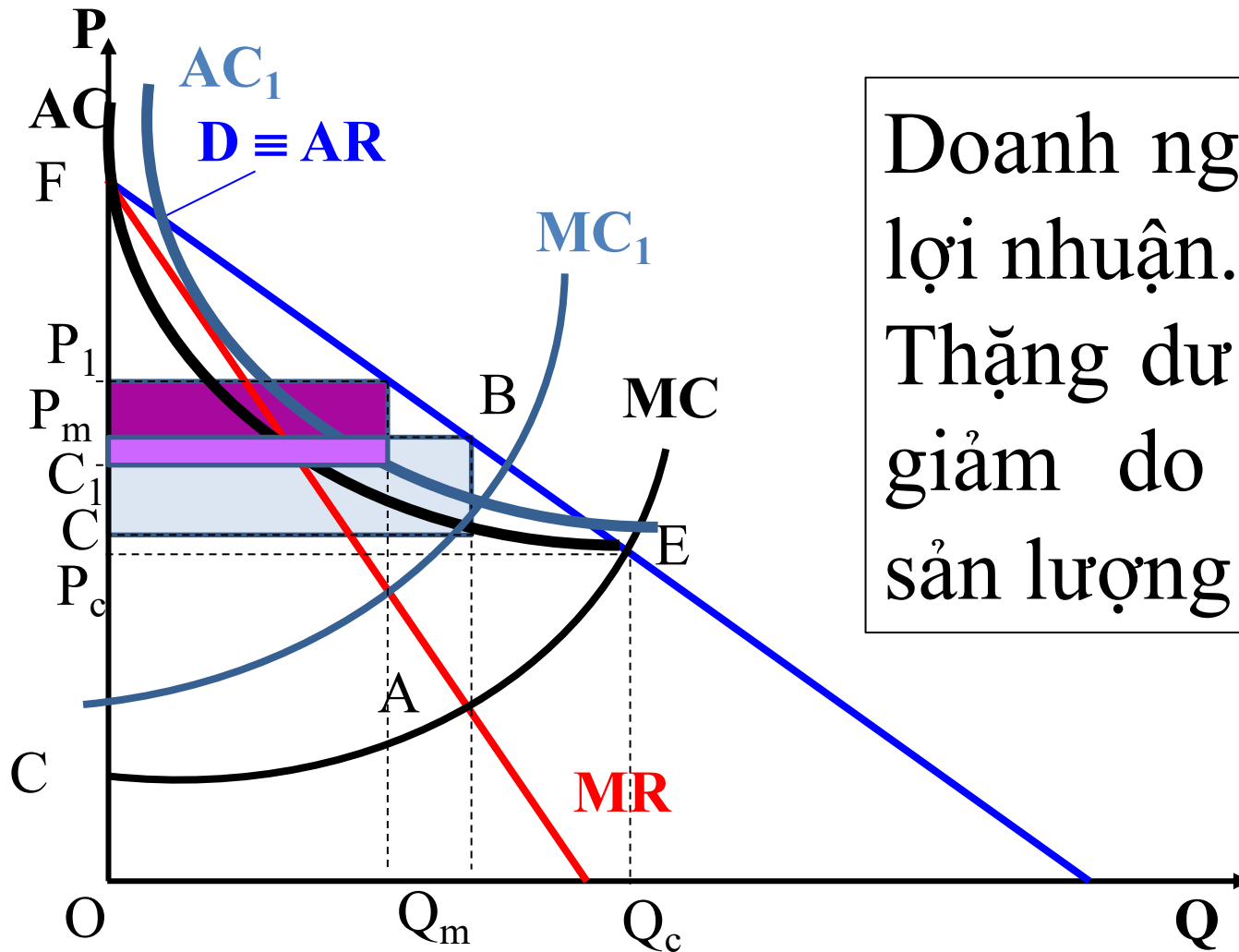
Kiểm soát độc quyền (tt)

- **Sở hữu nhà nước:**
 - Lĩnh vực độc quyền tự nhiên/ sản xuất hàng hóa thiết yếu;
 - Doanh nghiệp nhà nước
- **Luật chống độc quyền:**
 - Tăng tính cạnh tranh, hạn chế sức mạnh thị trường;
 - Kiểm soát các hành vi hạn chế cạnh tranh, hành vi cạnh tranh không lành mạnh.

Đánh thuế để điều tiết lợi nhuận độc quyền

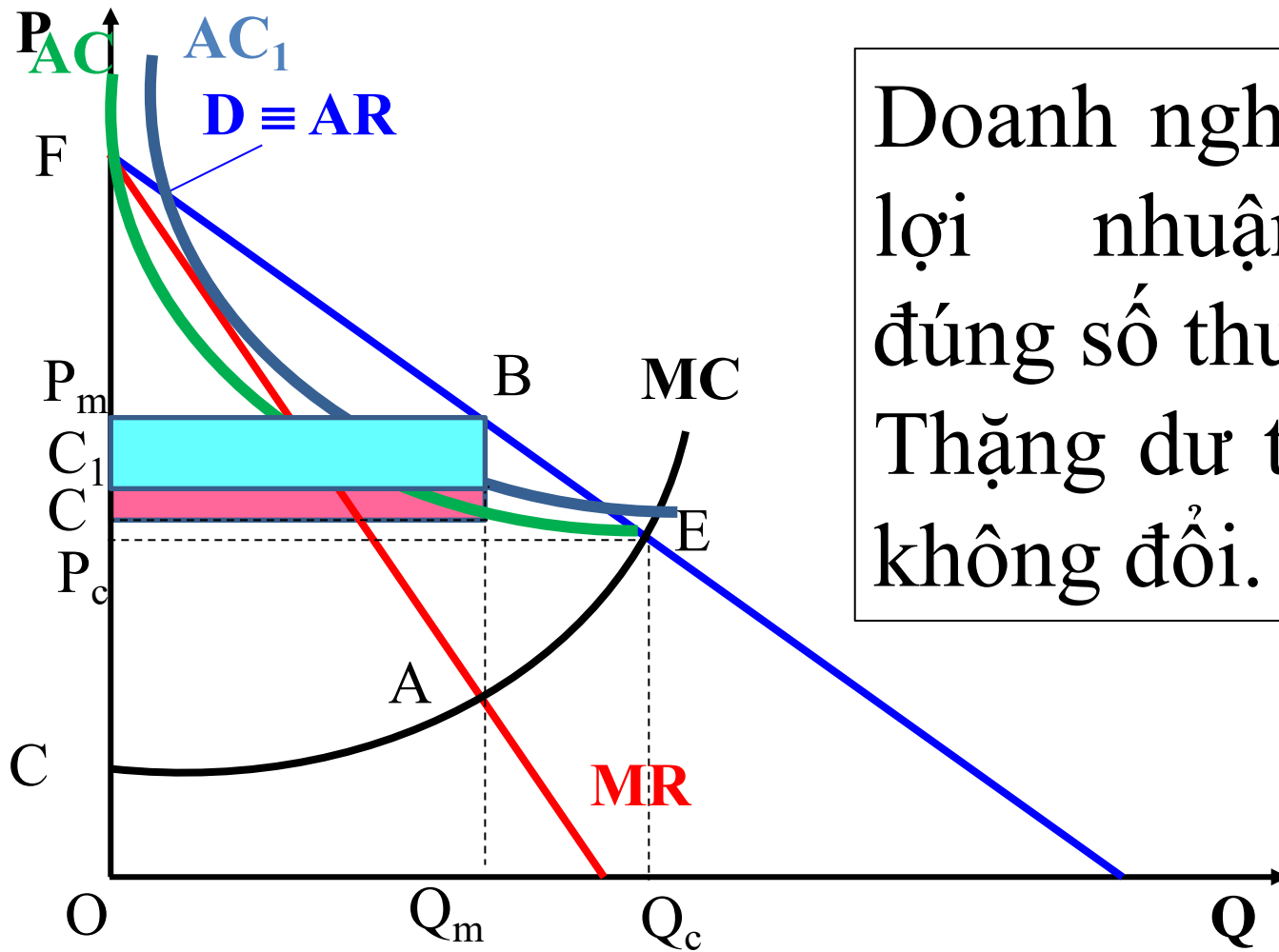
- Thuế đánh theo sản lượng
- Thuế khoán (không theo sản lượng)

Thuế đánh theo sản lượng

Doanh nghiệp giảm lợi nhuận.
Thặng dư tiêu dùng giảm do giá tăng, sản lượng giảm.

Thuế không theo sản lượng

Doanh nghiệp giảm lợi nhuận bằng đúng số thuế.
Thặng dư tiêu dùng không đổi.